

Kolonievogels: impressies en een kijkje in de keuken

■ Ook afgelopen jaar zijn broedvogeltellers flink in de weer geweest met kolonievogels. Uit de ingevulde formulieren kunnen we de conclusie trekken dat 1999 het zonder al te grote ups en downs moet stellen. Van de meeste soorten zette de trend van de afgelopen jaren door. Is het overigens mogelijk om het landelijk overzicht sneller compleet te hebben? Een blik in de keuken kan verhelderend zijn.

Impressies

De Aalscholver deed het in het Wadengebiet prima. Op Vlieland vestigden de eerste Aalscholvers zich in 1995 en afgelopen jaar waren het er al 760 paren! Verder zaten ze hier op het kunstmatige eiland De Hond bij Delfzijl, op het Zuiderduin bij Rottumeroog en op Texel. In de IJsselmeerkolonies was het beeld wisselend, met bijvoorbeeld een forse inkrimping in de Lepelaarplassen (van 3680 naar 1700 paren), uitbreiding in De Ven bij Enkhuizen en stabilisatie in de Oostvaardersplassen (ongeveer 5000 paren). Kolonies in de duinen en in het Deltagebied deden het over het algemeen goed, hoewel Oostvoorne een veer moest laten (van 1510 naar 1140 paren). Er zijn minstens 8 nieuwe vestigingen te melden (meestal enkele tot een tiental paren) in Friesland (2), Twente, Noord-Holland en Zuid-Holland (5).

Op de meeste plaatsen heeft de Blauwe Reiger een groei van enkele tot tientallen procenten laten zien, waardoor de sterftcijfers van de strenge winters in 1996 en 1997 vrijwel zijn weggewerkt. De zowat enige sneeuwbuï begin 1999 kostte hier en daar toch nog enkele reigers hun nest. In Noord-Holland werden diverse nieuwe kolonies gemeld.

De Lepelaar had een slecht jaar, maar alles is relatief want langzamerhand waren we gewend geraakt aan een niet te stoppen groei. In 1997-98 telde Nederland zo'n 1100-1250 paren (in 1994 nog 661) maar in 1999 komt het totaal uit op 970. Otto Overdijk van de Werkgroep Lepelaar wist te melden dat de ongeveer 600 ontbrekende broedvogels (verschil 1998-99) hoogstwaarschijnlijk springlevend zijn. Een telling in de West-Afrikaanse overwinteringsgebieden in januari 2000 toonde dat aan.

Met de Kokmeeuw gaat het al jaren bergafwaarts en ook 1999 past in dit rijtje. In Oost-Brabant bijvoorbeeld zakte het aantal van 3200 naar 2300 paren. In Drenthe is het provinciale totaal nu weer op het niveau van voor

de explosieve toename, dus op dat van de jaren veertig en vijftig. Kolonies van meer dan 1000 paren zijn buiten Wadden- en Deltagebied langzamerhand een bijzonderheid. De stand van de Zilvermeeuw lijkt zich in 1999 te hebben gestabiliseerd, geen verdere terugloop dus. De Kleine Mantelmeeuw wist nog een geringe groei te halen.

Op Griend liep het aantal Grote Sterns weer wat op ten opzichte van voorgaande jaren (dieptepunt in 1997) en dat geldt ook voor de Visdief. De Noordse Stern daarentegen, waarvan het leeuwendeel op Griend huist, kwam in 1999 met zo'n 1000 paren beduidend lager uit (1998 1300). Dwergsterns zaten er iets meer op Texel en bovendien vestigden zich enkele paartjes op Nederlands meest onstuimige eiland voor de kust tussen Texel en Den Helder, op de Razende Bol. Op de zandplaat De Richel bij Vlieland zaten weer enkele paren en voor het eerst was dit ook het geval op de Vogelpolte aan de zuidwestkust van Ameland. In IJmuiden heeft trouwens een Grote Stern een poging gewaagd tussen de Visdieven, zonder succes overigens.

Herman Leys had telgegevens binnen van 160 oeverwalwolkolonies (op een landelijk totaal van ongeveer 250) en daar werden 13.014 nesten geteld. Hiaten zitten er vooral in Friesland, Drenthe, Zeeland, Limburg en het oostelijk rivierengebied. De landelijke stand komt waarschijnlijk uit op zo'n 18.000 paren; meer dan in 1998. Er werden relatief veel kolonies geteld met 50-200 nesten.

De Huiszwaluw is in de zogenaamde monitoringgebieden weer iets teruggelopen (indexwaarde 1999: 79, in 1998 81). Tevens loopt het aantal monitoringgebieden terug (van 797 naar 693 in 1998-99). In noordelijk Nederland is een lichte afname gemeld, in zuidelijker regionen een lichte toename.

In Noord-Holland zijn ze wel erg benauwd voor Roeken. De Roek heeft daar slechts enkele kleine vestigin-

gen, maar prompt werden in sommige kolonies de nesten weggehaald. In Friesland worden bepaalde grote kolonies alsmáar groter, terwijl andere verdwijnen. Menselijke verstoring lijkt de meest aannemelijke oorzaak. Op tal van plaatsen worden hier nieuwe vestigingen gemeld. Landelijke cijfers van de laatste jaren duiden eveneens op versnippering van de populatie. In 1995-98 telde Nederland 58.000-60.000 paren. In deze periode is het aantal kolonies toegenomen van 636 tot 771 en de gemiddelde koloniegrootte teruggelopen van 85 naar 71.

Kolonie-aantallen sneller binnen

Het duurt meestal enkele jaren voordat de gegevens van een bepaald jaar landelijk compleet zijn. Dit zou korter kunnen. De meeste gegevens volgen immers hetzelfde tijdspad. De kolonie wordt in het voorjaar geteld en het aantal wordt meestal in zomer of najaar opgestuurd naar de districtscoördinator (DC). Na controle en verwerking door de DC wordt het zaakje meestal in de winter doorgestuurd naar SOVON, waar de verwerking en computerinvoer plaatsvinden. In de zomer volgt de controle van alle ingeleverde aantallen door DC en SOVON-bureau. Als alles volgens deze planning gaat, zou het mogelijk moeten zijn om na één jaar een volledig overzicht te hebben. Maar natuurlijk is de praktijk weerbarstiger en meestal zijn we al een jaar verder voordat dit punt bereikt is. Controle en navraag kosten veel tijd, evenals het zeuren om formulieren. Menselijke eigenschappen zijn ook vogelaars niet vreemd: tijdgebrek, andere prioriteiten, afspraken vergeten etc. Je kunt het vergelijken met het optrekken van een rij auto's bij het stoplicht. Het duurt soms geruime tijd voordat de laatste auto het groene licht passeert, terwijl dat in theorie veel sneller zou kunnen.

Na vier jaar ervaring kunnen we echter concluderen dat het inleveren en verwerken van gegevens sneller gaat. Rapporten over de eerste teljaren waren meestal dik twee jaar later beschikbaar (rapport over 1996 verscheen eind 1998). De verwachting is dat het rapport over 1998 halverwege 2000 het licht zal zien. Met z'n allen hebben we dus een half jaar afgeknabbeld van het tijdspad. Of de tijdspanne nog veel korter kan, is de vraag. Het kost extra inspanning om deze periode verder in te korten en

Blik in de database

Het verzamelen van aantallen per kolonie is een succes. In vroeger jaren werden de aantallen veelal per atlas- of kwartblok doorgegeven, waarbij het vaak onduidelijk was of alle kolonies in het blok geteld waren. Kolonies op de grenzen van blokken vielen vaak tussen wal en schip.

De huidige aanpak is eenduidig. Als teller spoed je je naar bosje A, moerasje B of polder C om je telling uit te voeren. Na een herhaalde telling enige tijd later worden de aantallen aan het formulier toevertrouwd. Als een nieuwe kolonie wordt ontdekt, moet de locatie eenmalig worden beschreven (formulier Aanmelding Kolonie) en op kaart ingetekend. De nieuwe kolonie krijgt een uniek nummer. Per kolonie wordt in de computer opgeslagen: nummer atlasblok, koloniennaam, Amersfoortcoördinaten, kwartblok, km-hok, provincie, SOVON-district en gegevens over landschap, nestplaats en teller. In volgende jaren is het voldoende om de aantallen onder het betreffende kolonienummer op te slaan.

Gemengde kolonies zijn een verhaal apart. Ze worden uitgesplitst per soort, met voor elke soort een uniek kolonienummer. Een gemengde kolonie Kok-, Storm- en Zilvermeeuwen krijgt dus drie nummers. Bij de meeste kolonies is de exacte locatie goed op kaart aan te geven. Bij meeuwen in het Wadden- en Deltagebied is dit niet altijd eenvoudig, want de kolonie bestrijkt soms gebieden van enkele kilometers lengte. In zo'n geval bestaat de mogelijkheid om een vast gebied te definiëren en dat een kolonienummer te geven. Hetzelfde gebeurt wanneer Zwarte Sterns in een polder jaarlijks andere sloten benutten. De polder krijgt dan in zijn geheel een kolonienummer en dient jaarlijks volledig te worden afgezocht.

In de loop der jaren is het kolonievogel-bestand aldus uitgegroeid (figuur 1). In één oogopslag is per jaar te zien of van een kolonie een aantal bekend is of niet. Geen aantal ingevuld betekent: niet geteld of nul paren aanwezig. In recente jaren is het verschil tussen beide categorieën overigens zoveel mogelijk aangegeven, want iedereen snapt dat dit nogal uitmaakt. Bij een op zeker moment verlaten kolonie moet daarom nog enige jaren worden gecontroleerd of er werkelijk geen kolonie meer is. In dat geval dient het aantal nul op het formulier te worden ingevuld. Dit is niet nodig bij drastische landschappelijke veranderingen (bos gekapt, dus ook geen Roeken meer). Het invullen van nullen is dus belangrijk, maar stuit soms op psychologische drempels: tellers vinden dat ze wel wat anders te doen hebben. In dergelijke situaties kan de DC, met zijn kennis van tellers, gebieden en kolonievogels, deze informatie verzamelen en doorgeven.

Informatie in het kolonievogel-bestand kan ook worden gebruikt voor presentatie van de verspreiding (figuur 2). De Blauwe Reiger kaart van 1998 geeft informatie over ligging en grootte van alle bekende kolonies in 1994-98. Een open rondje staat voor een in 1998 getelde kolonie, een dichte stip geeft een kolonie aan die in 1994-97 bezet was, maar waarvan uit 1998 geen gegevens ontvangen zijn. Ontbreekt een kolonie bij u in de buurt? Laat ons niet in het ongewisse en stuur uw gegevens spoorslag naar ons toe!

Euring: 5900

CBScode: 105

Stormmeeuw

24-2-2000

11:00:26

							1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
0933	4187	Bollekamer, Texel	110.6	560.7	3	51	106	37	22	12	3	9	
0933	4191	Westerduinen, Bleekersvallei, Texel	110.4	563.0	1	21	283	294	278	347	441	252	
0943	95	De Geul, Texel	110.7	559.0	1	11	200			57	129	154	
0943	266	Petten en 't Stoar, Texel			2	14			0	0	1		
0943	993	De Hors, Texel			3	32				325	355	360	
0953	386	Marineterrein, Den Helder			2		1	0	0	0			

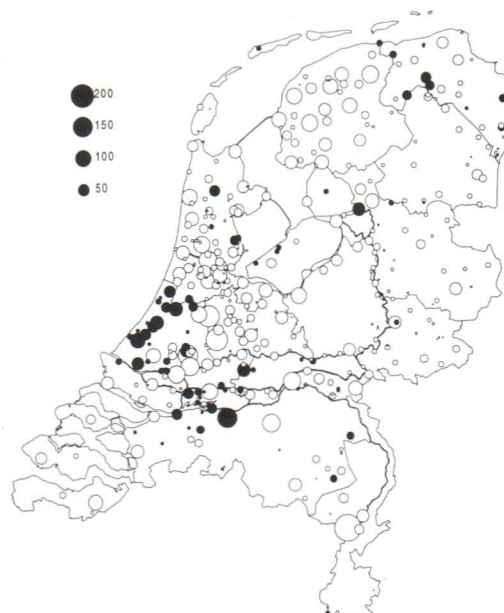
Figuur 1. Een fragment uit de Stormmeeuw-database.

de snelheid van rapportage moet niet ten koste gaan van de kwaliteit. Maar probeert u het zelf eens dit voorjaar. Halverwege mei kunt u de aantallen Blauwe Reigers en Roeken reeds doorgeven aan de DC. Voor de zomer zou het zaakje dan bij SOVON kunnen liggen zodat het rapport in theorie nog in hetzelfde jaar zou kunnen worden samengesteld!

Arend van Dijk

Roek (M. Smit)

Figuur 2. Blauwe Reiger kolonies in 1998. Open rondje: kolonie geteld. Dichte stip: geen telgegevens ontvangen.